

АНДИЖОН ШАҲРИНИНГ “ТУРКИЙ ДУНЁНИНГ МАДАНИЯТ ПОЙТАХТИ” ДЕБ ЭЪЛОН ҚИЛИНИШИ ДОИРАСИДА ЎТКАЗИЛАЁТГАН ХАЛҚАРО ТАДБИРЛАР ИШТИРОКЧИЛАРИГА

Қадрли ватандошлар!

Хурматли анжуман иштирокчилари!

Аввало, сиз, азизларни Буюк ипак йўлининг чорраҳасида жойлашган, кўҳна ва бетакрор Андижон шаҳрининг 2026 йилда “Туркий дунёнинг маданият пойтахти” деб эълон қилиниши доирасида ўтказилаётган тадбирларнинг очилиши билан чин қалбимдан самимий муборакбод етаман.

Бугунги маросимда иштирок этаётган халқаро ташкилотлар раҳбарлари, хорижий давлатларнинг элчилари, туркий дунёнинг атоқли маданият, адабиёт ва санъат намоёндаларини қизгин қутлаб, барчангизга юксак ҳурмат ва эзгу тилакларимни билдираман.

Фурсатдан фойдаланиб, Халқаро туркий маданият ташкилоти — ТУРКСОЙ раҳбарияти ва Ташкилотга аъзо давлатларга Андижон шаҳрини “Туркий дунёнинг маданият пойтахти” деб эълон қилганилари учун чуқур миннатдорлик билдираман.

Ҳеч шубҳасиз, Андижон шаҳрининг бундай юксак шарафга муносиб кўрилганини Ўзбекистоннинг бой тарихи, маданий-маънавий мероси, юртимизнинг туркий маданият ривожига кўшган бебаҳо ҳиссаси, мамлакатимизда олиб борилаётган кенг кўламли ислохотларнинг халқаро миқёсдаги яна бир эътирофи сифатида қабул қиламиз.

Азиз дўстлар!

Ватанимизнинг шарқий дарвозаси бўлмиш Андижон асрлар давомида маданият, адабиёт, санъат ва ҳунармандлик соҳаларидаги марказлардан бири бўлиб келган. Бу

табаррук заминдан улуг саркарда ва давлат арбоблари, беназир алломалар, шоир ва адиблар, маҳоратли санъаткорлар етишиб чиққанини бутун туркий олам доимо миннатдорлик билан эътироф этади.

Бу ҳақда гапирганда, ушбу дилбар диёрнинг фахру ифтихори бўлган Бобур Мирзонинг улкан илмий ва адабий мероси, ҳарбий санъати, мумтоз шоиримиз Абдулҳамид Чўлпоннинг озодлик ва эркинлик қадри юксак пардаларда тараннум этилган ўлмас асарларининг ўзи кўп нарсадан далолат беришини таъкидлаш зарур. Миллий рақс санъатимизнинг ёрқин намунаси бўлмиш “Андижон полкаси”, одамларимизнинг беғубор қалби ва заковатини ўзида мужассам этган аския санъати нафақат бизнинг, балки бутун санъатсевар халқларнинг умумий маданий мулкига айланган десак, муболага бўлмайди.

Бу каби бебаҳо қадрият ва санъат дурдоналарини асраб-авайлаш ва бойитиш, улардан ёш авлодимиз ва жаҳон маданий жамоатчилигини кенг баҳраманд этиш борасида ТУРКСОЙ билан яқин ҳамкорликни юксак қадрлаймиз. Бу борада энг сара адабий асарларни ўз ичига олган 100 жилдлик “Туркий адабиёт дурдоналари” тўплами нашр этилиб, ўқувчилар кўлига етиб боргани, мамлакатларимизда биргаликда кўплаб илмий анжуман ва конференциялар, турли маданий тадбир ва тақдиротлар ўтказилаётгани, шу йилнинг апрель ойда Ислон цивилизацияси марказида ТУРКСОЙ офиси очилганини алоҳида таъкидлаш лозим.

Ўзбекистонлик санъат ва маданият намоёндалари бугунги кунда халқаро сахналарда, хусусан, ТУРКСОЙ томонидан ўтказилаётган нуфузли анжуманлар, фестивал ва танловларда муваффақиятли иштирок этиб келмоқда. Хусусан, жорий йилнинг февраль ойида болалар рақс ва созандалик жамоаларимиз халқаро фестивалда Гран-прини кўлга киритгани барчамизни мамнун қилди.

Буларнинг барчаси халқларимизнинг тегран илдирига эга қардошлиқ ришталари бутун ҳам тобора мустақамлашиб бораётганини яққол намоён этади.

Қадрли анжуман иштирокчилари! “Андижон — Туркий дунёнинг маданият пойтахти” лойиҳаси доирасида бир йил давомида мамлакатимиз ва қардош юртларда ўтказиладиган фестивал ва илмий анжуманлар, бадиий кеча ва ижодий учрашувлар маданий ҳаётимизда чуқур из қолдирадиган, дўстлик ва ҳамжиҳатлик ришталарини янада мустақамлайдиган, ёш авлод учун кенг имкониятлар очадиган унутилмас воқеа бўлиб қолади деб ишонаман.

Сизларни яна бир бор чин дилдан табриклаб, барчангизга сийҳат-саломатлик, келгуси фаолиятингизга улкан зафарлар тилайман. Ўзбекистон дурдонаси, олтин водий гавҳари — сўлим ва файзли Андижон шаҳрига хуш келибсиз, азизлар!

Шавкат МИРЗИЁЕВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти

ЎЗБЕКИСТОН ВА ҚОЗОҒИСТОН ПРЕЗИДЕНТЛАРИ ТЕЛЕФОН ОРҚАЛИ МУЛОҚОТ ҚИЛДИЛАР

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ва Қозоғистон Республикаси Президенти Қосим-Жомарт Тоқаев 24 июнь куни бўлиб ўтган телефон орқали мулоқотда Ўзбекистон — Қозоғистон стратегик шериклик ва иттифоқчилик муносабатларини янада мустақамлаш муҳим эканини таъкидладилар.

Амалий ҳамкорлик, энг аввало, савдо, sanoat кооперацияси, энергетика, транспорт, экология, қишлоқ ва сув хўжалиги соҳаларида юқори суръат билан ривожланаётгани мамнуният билан қайд этилди.

Барча даражадаги фаол алмашинувлар алоҳида эътироф қилинди. Етақчилар икки

мамлакат Президентлари Администрациялари ўртасида эришилган келишувларни ўз вақтида амалга ошириш ҳамда шериклик кун тартибини янги лойиҳа ва ташаббуслар билан бойитишга хизмат қилаётган яқин ҳамкорлик йўлга қўйилганини олқишладилар.

Ўзбекистон ва Қозоғистон етакчилари минтақавий сиёсатнинг долзарб масалалари юзасидан ҳам фикр алмашиб, бўлажак икки ва кўп томонлама тадбирлар режасини кўриб чиқдилар.

ЎЗА

Муносабат

ТАШАББУСЛАР КЕЛАЖАККА ИШОНЧНИ ОШИРАДИ

Президентимиз 23 июнь куни жойларда олиб борилаётган бунёдкорлик ишлари ҳамда турли соҳаларда амалга оширилаётган лойиҳалар ва жорий қилинган илгор ечимлар билан танишиш мақсадида Наманган вилоятида бўлди.

Давлатимиз раҳбари ҳудудларга тез-тез таширф буюради ва улар ўша ҳудуд учун муҳим воқелик сифатида баҳоланади. Мамлакатимиз етакчисининг ҳар бир амалий сафари ҳудуд тараққиёти, аҳоли фаровонлиги ва иқтисодий ўсишга янги суръат бағишлайди. Зеро, ҳар бир таширф ортида аниқ мақсад ва улкан ғоялар мужассам. Янги ташаббуслар эса келажакка ишончни мустақамлайди.

Сўнгги ўн йил ичида Президентимиз Наманган вилоятига бир неча бор таширф буюрди ва ҳар бир таширфдан кейин наманганликларнинг турмуш тарзи тубдан ўзгариб борди.

Наманган улкан имкониятларга эга бўлишига қарамай, ўзини ўзи тўлиқ таъминлай олмас, 2016 йилга дотация олувчи ҳудудлар қаторида эди.

Иқтисодиётнинг асосий ҳаракатлантирувчи кучи бўлган sanoat тармоғи етарлича ривожланмаган, соҳа жуда заиф бўлган. Йирик ишлаб чиқарувчи корхоналар деярли мавжуд эмасди. Инвестиция жалб этиш энг мураккаб вазифалардан бири ҳисобланарди. Жалб этилаётган маблағлар ҳажми ҳам кам бўлиб, бунни жиддий ютуқ сифатида баҳолаш жуда қийин эди.

Вилоят даромадларининг асосий қисми қишлоқ хўжалиги ҳисобига тўғри келарди. Лекин бугунги замонaviй ва юқори

самарали аграр тизим ҳали шаклланмаганди. Шу боис, аҳолининг катта қисмини ташкил этувчи ёшлар учун муносиб иш ўринлари етишмасди. Натижада меҳнатга лаёқатли аҳолининг ташқи меҳнат миграцияси кучайганди.

Ҳозир бу манзара бутунлай ўзгарган. Чунки Президентимиз учун энг асосий мезон инсон, унинг манфаати ва ҳаётидир. Янги уй-жой, шахсий автомобиль, фарзандларга сифатли таълим, малакали тиббий хизмат ва ёшларга муносиб иш ўринлари ҳар бир оила учун зарур ва бу давлатимиз раҳбари мақсад қилган ислохотлар самардорлигининг муҳим кўрсаткичидир.

➤ *Давоми 2-бетда*

Бирдамлик руҳи

АНДИЖОН ШАҲРИ – 2026 ЙИЛДА ТУРКИЙ ДУНЁНИНГ МАДАНИЯТ ПОЙТАХТИ

Андижон туркий дунёнинг қадимий тарихга эга, ўзига хос ва гўзал шаҳарларидан. Бу замин дунёга машҳур олимۇ шоирлар, зукко ва омилкор инсонлар, миришкор деҳқонлар ҳамда уста тадбиркорлар етиштирган. Қолаверса, Андижон ўзининг қадимий ва салобатли тарихи, бетакрор табиати, ўзига хос ривожланиш йўли, шунингдек, ҳушфёъл, ширинсўз ва меҳмондўст халқи билан ҳам ажралиб туради.

Халқаро туркий маданият ташкилоти — ТУРКСОЙ раҳбарияти ва ташкилотга аъзо давлатлар қарори билан Андижон шаҳри 2026 йилда “Туркий дунёнинг маданият пойтахти” деб эълон қилинди.

➤ *Давоми 2-бетда*

РИЗҚ-РЎЗИМИЗ, ТЎКИНЛИК ВА ҚУТ-БАРАКА ТИМСОЛИ

Бошоқ териб кун кўрган яқин ўтмиш сабоқлари ва бугунги ғаллачиликдаги натижалар ҳақида

Нон азалдан дастурхонимиз кўрки, қут-барака ва фаровонлик тимсоли сифатида қадрланади. Шу боис, мамлакатимизда озиқ-овқат хавфсизлиги ва аҳолини арзон, сифатли ун ҳамда нон маҳсулотлари билан таъминлаш алоҳида эътиборда.

Бугун бозорлару савдо расталаридаги қатор тизилган, турли нав ва чиройли ёрликлар билан безатилган ун маҳсулотлари, иссиқ тафти билан димоғни қитқилувчи нонлар тўкинликдан дарак беради. Энг муҳими, замондошларимизнинг кўзида эртанги кунга ишонч бор. Ҳеч ким “эртага ун топилармикан?”, “буғдўй қимматлаб кетмасмикан?”

деган хавотир билан яшамаяпти. Ҳозирги авлод учун бу манзара шунчаки оддий ҳолат, кундалик ҳаётнинг табиий оқимдек туюлиши мумкин. Аммо сочига оқ тушган, пешонасида йиллар асорати муҳрланган катта авлод вакиллари бугунги осийишталик ва тўкин-сочинликка осонликча эришилганини яхши билади.

Инсон табиати шундай — бошидан кечган оғир кунларни, машаққатларни тез унутади. Бироқ кечаги куннинг ачиқ сабоқларини эсламай туриб, бугунги тўкинликнинг асл қадрини, унинг замиридаги улуг меҳнатни англаб етиш мушкул.

➤ *Давоми 4-бетда*

ЖАМИЯТНИНГ ХОЛИС

кўзгуси

Бугун дунёда кечаётган мураккаб жараёнларни бевоқифа кузатиш, уларга муносабат билдириш, ўзаро қийёслаш имкониятига эгамиз. Ижтимоий-сиёсий фаоллик ҳаётимизнинг муҳим жиҳатларидан бирига айланди. Бундай шароитда одамларнинг холис ва ҳаққоний ахборот, чуқур ва ишончли тахлилларга эҳтиёжи ошиши табиий. Бунда эркин матбуот, унинг тезкор ва холислиги муҳим аҳамият касб этади.

Матбуот эркинлиги сўз, шахс, виждон эркинлиги сингари муҳим сиёсий ҳуқуқлардан бири. У ОАВнинг эркин фаолият юритишига ҳеч бир тўсиқ бўлмаслигини, жамият аъзолари матбуотда фикр-мулоҳазаларини эркин ифода эта олишини таъминлайди ва бундан матбуотнинг жамият ҳаётидаги муҳим ўрни келиб чиқади.

“Эркин матбуот ҳақиқатнинг холис овози, адолатнинг кўзи, жамиятнинг виждони” деган фикрда муболага йўқ. Бундай матбуот ҳар қандай давлатнинг интеллектуал салоҳияти ва ички демократик тараққиётнинг асосий устуни бўлмоғи зарур. Жамият ўз вақтида эълон қилиниши зарур ахборотларга қанчалик оқиб бўлса, унда тинчлик, тотувлик бўлади, ижтимоий адолат юзага келади.

➤ *Давоми 3-бетда*

ТАШАББУСЛАР
КЕЛАЖАККА
ИШОНЧНИ ОШИРАДИ

Бошланиши 1-бетда

Бугун Наманган вилояти юқори даражада саноатлашган ва йирик ишлаб чиқариш объеклари ишга туширилиши ҳисобига миллий иқтисодиёт етакчиларидан бирига айланди. Агросаноат мажмуаси модернизация қилинди, маҳсулотларни қайта ишлаш ҳажми ортиб бормоқда. Бу эса кўшимча қиймат занжирлари шаклланишига хизмат қилляпти.

Ёшлар масаласи ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Бугунги кунда улар ахборот технологиялари, сунъий интеллект каби замонавий йўналишларда ўз ўрнини топмоқда. Айнан шу соҳаларда юқори даромадли иш ўринлари яратилляпти. Уларнинг меҳнати туфайли бугун вилоят катта ютуқларга эришмоқда.

Юқорида айтилган фикрларни рақамлар ҳам тасдиқлайди. Хусусан, сўнгги саккиз йилда Наманган вилоятида 40 мингта янги корхона ташкил этилди. Саноат ишлаб чиқариш ҳажми 40 триллион сўмга етди.

Давлатимиз раҳбарининг бу балли ташрифи Наманган халқаро аэропортида барпо

ЎН ЙИЛ ОЛДИНГИ НАМАНГАН БИЛАН БУГУНГИСИ ЎРТАСИДА КАТТА ФАРҚ БОР. БУ ЎЗГАРИШЛАР ХАЛҚ МЕҲНАТИ, ТАШАББУСКОРЛИГИ ВА ИСЛОҲОТЛАРГА ИШОНЧ САМАРАСИДИР. ҲАҚИҚАТАН, ВИЛОЯТДА САНОАТ, ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ, ХИЗМАТ КЎРСАТИШ СОҲАСИ ВА ИНФРАТУЗИЛМАДА АМАЛГА ОШИРИЛАЁТГАН ИШЛАР ВИЛОЯТНИ ЭНГ ТЕЗ РИВОЖЛАНАЁТГАН ҲУДУДЛАРДАН БИРИГА АЙЛАНТИРМОҚДА.

этилаётган янги йўловчи терминали қурилишини ўздан кечириш билан бошланди. Шундан сўнг вилоятдаги бир қатор ишлаб чиқариш объектилари ва йирик лойиҳалар билан танишилди.

Ўн йил олдинги Наманган билан бугунгиси ўртасида катта фарқ бор. Бу ўзгаришлар халқ меҳнати, ташаббускорлиги ва ислохотларга ишонч самарасидир. Ҳақиқатан, вилоятда саноат, қишлоқ хўжалиги, хизмат кўрсатиш соҳаси ва инфратузилмада амалга оширилаётган ишлар вилоятни энг тез ривожланаётган ҳудудлардан бирига айлантирмоқда.

Президентимизнинг уста деҳқонлар, фермер ва тадбиркорлар ҳамда жамоатчилик вакиллари

Бирдамлик руҳи

Бошланиши 1-бетда

Куни кеча Янги Андижон шаҳрида ушбу юксак эътирофга бағишланган тадбирларнинг расмий очилиш маросими бўлиб ўтди. Тадбирда халқаро ташкилотлар раҳбарлари, хорижий давлатларнинг мамлакатимиздаги элчилари, туркий дунёнинг атоқли маданият, адабиёт ва санъат намоёндалари иштирок этди.

Президентимиз халқаро тадбирлар иштирокчиларига табрик йўллади. Табрикни Ўзбекистон Республикаси маданият вазири Озодбек Назарбеков ўқиб эшиттирди.

“Ҳеч шубҳасиз, Андижон шаҳрининг бундай юксак шарафга муносиб кўрилганини Ўзбекистоннинг бой тарихи, маданий-маънавий мероси, юртимизнинг туркий маданият ривожига қўшган бебаҳо ҳиссаси, мамлакатимизда олиб борилаётган кенг қўламли ислохотларнинг халқаро миқёсдаги яна бир эътирофи сифатида қабул қиламиз”, дейилади табрикда.

Шунингдек, мамлакатимиз маданий ҳаётида яна бир қувончли воқеа юз берди. ТУРКСОЙ ташаббуси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирилик ва Андижон вилояти ҳокимлигининг қўллаб-қувватлови билан “Андижон полкаси”

АНДИЖОН ШАҲРИ — 2026 ЙИЛДА
ТУРКИЙ ДУНЁНИНГ МАДАНИЯТ ПОЙТАХТИ

рақси Гиннеснинг рекордлар китобига киритилди.

Бу рақс ўтган асрнинг 20-йилларида андижонлик машҳур созанда, бастакор, Ўзбекистон халқ артисти Орифжон Тошматов томонидан яратилган бўлиб, халқ орасида кенг оммалашган ҳамда миллий рақс санъатимизнинг ажралмас қисмига айланган.

Андижонда ТУРКСОЙ Ёзувчилар уюшмасининг йиғилиши, IV ТУРКСОЙ халқаро

театр фестивали, V Туркий дунё музейлари учрашуви ва ТУРКСОЙ Музейлар уюшмасининг даврий йиғилиши, шунингдек, ташкилотга аъзо давлатлар маданият вазирилари масъуллари иштирокидаги экспертлар йиғилиши ҳамда ТУРКСОЙ Доимий кенгашининг 43-йиғилишини ўтказиш режалаштирилган. Бундан ташқари, хорижий давлатларда ҳам Андижоннинг бой маданий-тарихий салоҳиятига бағишланган қатор тақдимотларни ташкил этиш кўзда тутилган.

Энг муҳими, туркий дунё халқларини ягона платформага бирлаштирадиган бу каби тадбирларнинг ҳамжиҳатлик руҳида мунтазам ташкил этилиши қардошлик ришталарини янада мустаҳкамлаб, ўзаро боғлиқликда тараққий этишимиз учун хизмат қилади.

Давлатимиз раҳбари табригида таъкидланганидек, “Андижон — Туркий дунёнинг маданият пойтахти” лойиҳаси доирасида бир йил давомида мамлакатимиз ва қардош

юртларда ўтказиладиган фестиваль ва илмий анжуманлар, бадий кеча ва ижодий учрашувлар маданий ҳаётимизда чуқур из қолдирадиган, дўстлик ва ҳамжиҳатлик ришталарини янада мустаҳкамлайдиган,

ёш авлод учун кенг имкониятлар очадиган унутилмас воқеа бўлиб қолши шубҳасиз.

Гуличеҳра ДУРДИЕВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

МАҚОМ МИЛЛАТ ШАРАФИ
уни асраб-авайлашимиз керак

Наманганда бўлиб ўтган III Халқаро мақом анжуманига бутун дунёдан, хусусан, 80 та мамлакатдан олимлар, мақом билимдонлари ва ижрочилари, тарғиботчилар ҳамда мақомни қалбан яхши кўрадиган инсонлар, мутахассислар ташриф буюрди. 2017 йилдан буён миллий мақом санъатимизни ривожлантириш йўлида беқиёс ишлар қилинмоқда.

Жумладан, Мақом маркази ва Мақом институти томонидан олиб борилаётган тарғибот ишлари ўзининг катта натижаларини беряпти. Бу борада янада янги босқичга чиқишимиз ҳақида давлатимиз раҳбари ўз нутқида айтиб ўтди.

Мақом оддий мусиқа эмас. Бу миллатнинг хотираси, халқнинг қалби ва асрлар оша янграб келаётган маънавий овозидир. Унда ажодларимиз ҳикмати, орзу-умидлари, дарди ва қувончи мужассам.

Шу пайтгача биз бу анъанани ўргандик, уни ёшлар таълимига жорий

этиқ, қалбига синдиришга ҳаракат қилдик ва қандай натижага эришдик? Биз мақомотимизни тўлалигича шакллантиряпмиз. Энди замонавий технологиялар орқали мақомнинг аудио ва видео, шунингдек, нота ёзувларини бутун жаҳонга олиб чиқишимиз керак. Уни жаҳон саҳнасига олиб чиқиш учун эса, албатта, юксак интеллект зарур. Интеллектнинг бизга берадиган энг катта ёрдами мақомоти бутун жаҳон бўйлаб тарғиб қилиш имкониятидир.

Сойибжон БЕГМАТОВ,
Юнус Ражабий номидаги
Ўзбек миллий мусиқа санъати
институти профессори

Ташриф буюрган меҳмонлар маърузаларида худди шу тенденциялар ўзига хос тарзда акс этди. Барчамиз яқдид бир фикрдамиз ва албатта, Ўзбекистоннинг дунё бўйича мақом тарғиботи марказига айланиши осон кечадиган жараён бўлади.

Бугун Ўзбекистонда мақом санъати учун яратилган халқаро майдон бебаҳо санъат ривожини йўлидаги ишларнинг энг эътирофлиси бўлди. Тошкентда алоҳида Дунё мақом маркази ташкил этилиши орқали келгусида мақом санъати мавжуд бўлган ҳамда мумтоз санъатта муҳаббатли барча халқлар бир ерда жамланади. Бизда эса мақомимизнинг жозибаси ва қудратини ўша

марказ орқали бутун дунё саҳналарига тақдим қилиш имконияти пайдо бўлади. Дарҳақиқат, бу маданий қоша жаҳон мақом санъатининг йирик илмий-тадқиқот марказига айланади. Ўзбек мақом мактабларидан ташқари араб, турк, форс, тожик, ҳинд ва бошқа Шарқ мумтоз мусиқа йўналишларининг ўқитилиши бунга кенг йўл очади.

Мақомни севадиган дунё ёшлари учун “устоз-шогирд” анъаналари асосида маҳорат амалиёт дастурлари йўлга қўйилиши ва бунинг учун махсус грантлар ажратилиши ҳам жуда катта ташаббус. Марказ ҳузурида халқаро рақамли кутубхона ва лаборатория ташкил этиш эса улкан салоҳият талаб этади. “Шашмақом” бўйича худудларимизда “Мақом йўли” маданий-туристик йўналишини яратиш шунчаки оддий иш эмас, бу катта куч ва билимга таянади.

Халқаро мақом муқофотини таъсис этиб, соҳа ривожига катта ҳисса қўшган олим ва санъаткорларни ҳар икки йилда рағбатлантириб боришдек хайрли ишлар ҳам шу маънода жуда ўринлидир. Бироқ буларнинг барчаси алоҳида ўрганиш, изланиш ва улкан масъулиятни талаб қилади. Машаққатларга қарамай, айни пайтда шундай залворли ишларга киришяпмиз. Зеро, бу ҳаракатларимиз ўзлгимизни қадрлаш орқали миллатлараро ҳурмат топишимизда ва энг муҳими, миллатимизнинг миллий бойлигини авайлаб-асрашда эртанимиз эгаларига ибрат бўлишимизда муҳим ўрин тутади.

“AI-PSIXOLOG”: НАМАНГАННИ ЖИНОЯТЧИЛИКДАН
ХОЛИ ҲУДУДГА АЙЛАНТИРИШДА САМАРАЛИ ВОСИТА

Президентимиз 23 июнда Наманган вилоятига ташрифи доирасида Наманган давлат техника университетининг сунъий интеллект лабораториясида бўлиб, амалиётга татбиқ этилаётган янги стартап лойиҳалар билан танишди.

Достонбек АБДУЛЛАЕВ,
Чортоқ тумани ҳокимининг
сунъий интеллект масалалари
бўйича маслаҳатчиси

Давлатимиз раҳбарига ўзимнинг умумтаълим мактаблари ўқувчиларининг психозоматик ҳолатини аниқлаш ва мониторинг қилиш учун мўлжалланган — “AI-PSIXOLOG” деб номланган, сунъий интеллект асосида ишлайдиган стартап лойиҳани тақдим этдим.

Бугунги кунда мактаб ўқувчилари ўртасида турли шакллардаги майда безориликлар ва бошқа турдаги жиноятчилик ҳолатлари кўпайган. Албатта, бунда ёшларнинг психологиясига атроф-муҳит,

интернет, ижтимоий тармоқлардаги турли зарарли контентлар таъсир ўтказмоқда. Мактабларда эса психолог штати битта бўлиб, у барча ўқувчиларнинг руҳий ҳолатини ўрганиш, таъхис қўйиш ва жинотчиликка мойил ўқувчиларни мунтазам равишда кузатиб боришга қўйналади.

Ушбу стартап лойиҳа мактаб психологларининг энг яқин кўмакчисига айланади. У ўқувчиларга вазиятни ўйин шаклидаги тест (SDQ, Olweus, Buss-Petty методикалари асосида) ва диққат/импульс тестини беради, жавобларни сунъий интеллект ёрдамида таҳлил қилиб,

лойиҳанинг дастлабки синов жараёнларида 440 дан ортиқ мактаб ўқувчиси иштирок этди. Жараёнда таҳлилларнинг 95 фоиз аниқлиги, шунингдек, тармоқда 60 фоиз қоғозбозликни камайтириши ва вақтни тежаши, ўқувчиларнинг руҳий ҳолатини реал вақт режимида кузатиб бориш имкониятини тақдим этиши аниқланди.

ҳар бир ўқувчи учун хавф даражасини (паст/ўрта/юқори) аниқлайди. Мактаб психологи учун алоҳида бошқарув панели орқали умумий статистика, синфлар кесимида таҳлил, юқори хавфли ўқувчилар ўрнати, сунъий интеллект (Claude AI) тавсиялари ва ҳисобот генерацияси тақдим этилади.

Ушбу лойиҳанинг дастлабки синов жараёнларида 440 дан ортиқ мактаб ўқувчиси иштирок этди. Жараёнда таҳлилларнинг 95 фоиз аниқлиги, шунингдек, тармоқда 60 фоиз қоғозбозликни камайтириши ва вақтни тежаши, ўқувчиларнинг руҳий ҳолатини реал вақт режимида кузатиб бориш имкониятини тақдим этиши аниқланди.

Давлатимиз раҳбари стартап лойиҳага катта қизиқиш билдирди ҳамда Наманганни жиноятчиликдан холи ҳудудга айлантиришда қўл келиши, уни келгусида республика миқёсида кенг қўллаш зарурлигини билдирди. Ёшларнинг келажагига бевосита алоқадор лойиҳаларни ҳаётга қўллаш кеңиштириб бўлмас вазифа экани, янги Ўзбекистон келажаги мамлакатимизнинг олтин авлодлари қўлидалигини қайд этди.

Президентимизнинг ушбу сўзлари менга янгилликка интилиш, ўз вазифамизни сиқидилдан бажариш, янги Ўзбекистонни бир тану бир куч бўлиб бунёд этишга ишонч ва руҳ бағишлади.

ЖАРАЁН

Бир неча йил аввал гектаридан 70-80 центнер пахта ҳосили олиш орзу бўлиб кўринган бўлса, бугун бу натижа реал кўрсаткичга айланди. Ҳатто бундай юқори ҳосилдорликка интилаётган фермерлар сони йил сайин ортиб бормоқда.

www.yuz.uz

yuz.uznews

yuz_official

yuz.uz_news

yuz.uz_news

Ислохот одимлари

РИЗҚ-РЎЗИМИЗ, ТЎКИНЛИК ВА ҚУТ-БАРАКА ТИМСОЛИ

Бошланиши 1-бетда

Хотиралар тасмасидаги оғриқлар

Кўп эмас, атиги чорак аср олдинги манзаралар ҳали ҳам кўпчиликнинг хотирасидан ўчмаган. Баҳор тугаб, ёзнинг иссиқ нафаси сезила бошлаган, аммо бугдой пишишига ҳали бир неча ҳафта бор бўлган ўша даврларни эсласак, юрак ўртади. Рўзгордаги танқислик, тирикчилик юки одамларни дала-ларга олиб чиқарди. Ҳали тўлиқ етилмаган, сутти қочмаган бугдой бошоқларини териб, уйга олиб келган оналарнинг сиймоси ҳануз кўз олдимизда.

Дала йўлларидан чанг кўтариб ўтаётган, устига бугдой ортилган юк машиналари ортидан жон-жаҳди билан юрган болалар ва ўсмирларни кўрмаганимизки? Бир қоп дон, бир сиқим ризқ илнжида ўз ҳаётини хавф остига қўйиб, ҳаракатланаётган машина тиркамасига ёпишган замондошларимиз тақдирини бугун қалбимизни тирнайдди. Афсуски, ана шундай жонсарақ уринишлар оқибатида оғир жараҳат олган, ҳатто ширин сонидан айрилиб, оиласини бир умрлик доғда қолдирган юртдошларимиз ҳам бўлди. Бу воқеалар қайсибир бадиий асарнинг тўқима сюжетини эмас, балки халқимиз бошдан кечирган, яқин ўтмишимизнинг аччиқ ва ҳаётий ҳақиқати эди.

— Бугунги тўкин дастурхон, файзли хонадонларимиз ва фаровон ҳаётимиз учун ҳар қанча шукрона айтсак ҳам оз, — дейди Дўстлик туманида яшовчи Абдуваҳод Қўчқоров. — Ҳар йили галла ўрими мавсуми келганда, бугдой ва ун билан боғлиқ оғриқли хотираларим ёдимга тушади. Раҳматли акам фермер хўжалиги раҳбари бўлиб ишларди. Ҳар йили 30-40 гектар майдонга бугдой экиларди. Аммо ўша йиллари ҳосилдорлик паст бўлганими ёки бошқа сабабми, давлат режасини бажариш жуда оғир кечарди. Қишлоқларда шароит оғир, одамларнинг турмуши анча мушкул эди. Кўпчиликнинг умиди ва ишончи бугдойга боғланганди. Бугдой ҳали тўлиқ пишиб улгурмасидан одамлар далаларга бошоқ териш учун чиққан. Аввалига фермерлар бунга йўл қўймасди. Одамлар эса тирикчилик ташвишида яширинча бошоқ теришга мажбур бўларди. Мен ҳам фермер оиласидан бўлишимга қарамай, ноилоҳлиқдан бошоқ терган кунларим бўлган. Ўша пайтларда баъзи фермерлар галла ўрими вақтида назоратчилар билан келишиб, даланинг бир четинда озгина бугдой қолдиришга ҳаракат қиларди. Лекин бу ҳам ҳаммага nasib этмасди. Йили аниқ ёдимда эмас, 2000-йилларнинг боши эди. Хўжалигимиздаги галла ўриб олинди, аммо режа бажарилмади. Акамнинг озгина бўлса ҳам бугдой олиб қолиш бўйича қилган ҳаракатлари самара бермади. Уйда эса ун тугаган, бугдой олишга эҳтиёж жуда катта эди. Ноилоҳлиқдан бир синфдошим билан галла ортилган юк машинасини пойлаб турдик. Машина секин ҳаракатланаётганда унга чиқиб олдик. Икки қопни бугдой билан тўлдириб, амаллаб пастга ташладик. Аммо бу вақтга

келиб машина дала йўли тугаб, асфальт йўлга чиққан ва тезлигини оширган эди. Энди ундан тушишининг ўзи муаммага айланди. Аввал синфдошим таваккал қилиб сакради. Бир оздан кейин мен ҳам ўзимни ҳаракатланаётган машинадан ташладим. Афсуски, қаттиқ йиқилиб, хушимни йўқотибман. Кейин ешитишимча, синфдошим йўловчилардан ёрдам сўраб, мени ўзимга келтирган экан. Кўлим синиб, оёғим қаттиқ лат еган. Самарқандга бориб даволашимизга тўғри келди. Мана, қўлимдаги шу чандиқ ўша оғир кунларни эслатади. Орадан йиллар ўтди. Бугун юртимизда фаровонлик, дастурхонларимиз нонга тўла. Ёшларимиз эҳтимол бу каби қийинчиликларни тасаввур қилолмас, лекин биз бугдойнинг, ноннинг ҳақиқий қадрини яхши биламиз. Чунки йўқчиликни ҳам, муҳтожликни ҳам бошдан кечирганимиз.

Дарҳақиқат, бир вақтлар одамлар бошоқ териб кун кўрган, бир қоп бугдой илнжида далама-дала юрган даврлар ортда қолди. Бугун мамлакатимизда озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш ва халқ дастурхонини тўкин қилиш борасидаги кенг қўламли ишлар самара бермоқда. Зеро, бугунги тўкин дастурхон ортида халқимизнинг машаққатли меҳнати, сабр-бардоши ва тарихнинг турли синовларидан ўтган оғир кунлари мужассам.

Маъмурий бўйруқбозликдан эркин бозорга

Йиллар ўтиб, давр ўзгарди. Ўзбекистон озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашни давлат сиёсатининг энг устувор йўналиши сифатида белгиланди. Хусусан, галла мустақиллигига эришиш йўлида ташланган

шиддатли қадамлар ва тизимли ислохотлар соҳада туб бурилиш ясади. Давлатимиз раҳбарининг 2022 йил 28 майдаги “Галлани етиштириш ва сотишда бозор тамойиллини жорий этишнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида”ги тарихий қарори соҳа ҳаётида бутунлай янги саҳифа очиб берди.

Мазкур ҳужжат узоқ йиллар давомида соҳани бўғиб келган маъмурий бўйруқбозлик, режа ортидан қувиш ва фермерни ўз маҳсулотини арзон гаровга сотишга мажбурлаш тизимига чек қўйди. Ғаллачилик тармоғининг ҳақиқий бозор муносабатлари асосида ривожланишга йўл очилди, деҳқоннинг иқтисодий манфаатдорлиги ва ердан унумли фойдаланиш масъулияти янги босқичга кўтарилди.

тирикчилик манбаларини излашга мажбур бўларди. Бугун эса вазият бутунлай ўзгарди. Эркин бозор муносабатлари туфайли ҳам пахтадан, ҳам галладан муносиб даромад оляимиз. Энг муҳими, меҳнатимиз самараси ўзимизга қайтмоқда. Бу эса ерга меҳримизни, ишга қизиқишимизни кучайтирди. Фермер хўжалигимиздаги 160 гектар ернинг 100 гектари галла, 60 гектари пахта экканмиз. Кейинги икки йилдан буён ҳар гектардан 100 центнердан зиёд галла ҳосили оляимиз. Албатта, моддий манфаатдорлик ҳам шунга яраша юқори бўлмоқда. Давлат қаридидан қолган галланинг муайян қисми ишчиларга тарқатилди. Ундан ҳам ортганини эса бозор нархидан сотиш имкониятига эгамиз. Бунинг ўзи фермер учун катта рағбат. Ҳали имкониятларимиз бундан

ҳам катта. Фермерлар иқтисодий жиҳатдан бақувват бўлса, ун ва мой ишлаб чиқариш, пахтани чуқур қайта ишлаш каби лойиҳаларни амалга оширади. Бу эса янги қорхоналар, янги иш ўринлари ва аҳоли фаровонлигининг янада юксалишига хизмат қилади.

Кейинги йилларда соҳадаги ислохотлар деҳқоннинг ерга муносабатини ҳам ўзгартирди. Илгари фермернинг асосий ташвиши юқоридан берилган режани бажариш бўлган, бугун эса у ҳар бир гектардан юқори ҳосил олиш, сув ва ресурсларни тежаш, замонавий агротехнологияларни жорий этиш, маҳсулот сифатини ошириш ҳақида ўйламоқда. Чунки фермер қанча кўп меҳнат қилса, унинг самараси, аввало, ўз хўжалиги

“**Натижада ҳосилдорлик кўрсаткичи йилдан йилга ўсиб борапти. Ўтган йили вилоятимиздаги 100 дан зиёд фермер ҳар гектар ердан 90-100 центнердан ҳосил олган бўлса, жорий йилда бу тажрибани янада оммалаштириб, юқори натижаларга эришишни режалаштирганмиз. Хусусан, 80,4 минг гектар майдондан 750 минг тонна дон олишни мўлжаллаганмиз. Бу ўтган йилдагидан қарийб 50 минг тонна кўп.**

ва оиласи фаровонлигига хизмат қилишини яхши англаб етди. Бу ишонч ва манфаатдорлик эса деҳқонни изланиш, тажриба ўрганиш, илм-фан ютуқларини амалиётга татиқ этишга ундамоқда. Натижада нафақат ҳосилдорлик, балки ернинг унумдорлиги ва маҳсулот сифати ҳам ортиб бормоқда.

Фан ва инновациялар уйғунлиги

Ғаллачиликда эришилаётган натижалар тасодифий эмас. Бу йиллар давомида тўпланган тажриба, илм-фан ютуқларини ишлаб чиқаришга кенг жорий этиш ва фермерларнинг моддий манфаатдорлигини таъминлаш бора-сидати ишлар самарасидир. — Кейинги йилларда ғаллачиликда мутлақо янгича ёндашув шаклланди, — дейди Жиззах вилояти ҳокимлигининг қишлоқ хўжалиги бўйича бош мутахассиси Сарвар Баратов. — Илгари асосий эътибор режани бажаришга қаратилган бўлса, бугун ҳар гектар ердан юқори ва сифатли ҳосил олиш бош мақсадга айланган. Натижада ҳосилдорлик кўрсаткичи йилдан йилга ўсиб борапти. Ўтган йили вилоятимиздаги 100 дан зиёд фермер ҳар гектар ердан 90-100 центнердан ҳосил олган бўлса, жорий йилда бу тажрибани янада оммалаштириб, юқори натижаларга эришишни режалаштирганмиз. Хусусан, 80,4 минг гектар майдондан 750 минг тонна дон олишни мўлжаллаганмиз. Бу ўтган йилдагидан қарийб 50 минг тонна кўп. Энг муҳими, мазкур ҳосил деҳқонларимиз учун қўшимча 125 миллиард сўмлик даромад

манбаи бўлади. Бу эса қишлоқ аҳолиси даромаднинг ўсиши, фермер хўжалиklarнинг иқтисодий қудрати мустаҳкамланиши ва янги инвестиция имкониятлари кенгайишини аналатади.

Мутахассиснинг таъкидлашича, бугунги ютуқлар замирида илмий ёндашув ва

замонавий агротехнологиялар мужассам. Хусусан, ўтган йилларда синовдан ўтган ва юқори самара берган тажрибалар бугун кенг майдонларга таъбиқ этилмоқда. Вилоят галла майдонларида ҳосилдорлиги юқори, маҳаллий тупроқ-иқлим шароитига мослашган “Васса”, “Вежа”, “Груд”, “Алексеевич” каби навларнинг кенг жорий этилаётгани ҳам юқори натижалар омили бўлмоқда. Шу билан бирга, минерал ўғитлардан самарали фойдаланиш, сув тежовчи технологияларни қўллаш, агротехник тадбирларни ўз вақтида ва сифатли бажаришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Галла ўрими-йиғим ишларини қисқа муддатда ва нест-нобудсиз ташкил этиш мақсадида соҳага қўшимча 100 та замонавий комбайн жалб қилингани ҳосилини ўз вақтида йиғиб олиш, дон сифати ва миқдорини сақлаб қолиш имконини беради. Соҳада яна бир муҳим янгилик сифатида дон ўриш жараёнларини рақамли назорат қилиш тизими жорий этилмоқда. Хусусан, дон ўриш комбайнлари GPS технологиялари ва кузатув камералари орқали онлайн мониторинг қилинмоқда.

— Бу тизим ҳар бир комбайн ҳаракатини реал вақтда кузатиш имконини беради, — дейди Сарвар Баратов. — Иш вақти ва самардорлик аниқ ҳисобланади, ёқилги сарфи назорат қилинади, ўрилган майдон ва йиғиб олинган ҳосил ҳажми тўлиқ мониторинг қилинади. Мазкур рақамли тизим инсон омили таъсирини камайтириш, жараёнлардаги хато ва ноаниқликларни қисқартириш ҳамда умумий иш унумдорлигини оширишда қўл келади. Энг муҳими, бу тизим соҳада шаффофликни таъминлайди ва ресурслардан самарали фойдаланиш имконини беради. Натижада юқори ҳосил билан бирга иқтисодий самардорлик ҳам сезиларли ошади. Бугунги натижалар билан чекланиб қолиш ниятимиз йўқ. Олдимизда турган асосий вазифа — ҳар бир гектар ернинг имкониятини тўлиқ ишга солиш, илм ва инновацияларга таянган ҳолда ҳосилдорликни янада ошириш. Чунки ғаллачилик нафақат озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, балки минглаб фермер ва деҳқон оилаларининг фаровон ҳаёти учун ҳам мустаҳкам иқтисодий асос яратишга хизмат қилади.

Бугун Жиззах далаларида етиштирилаётган ҳар бир бошоқ ортида илм, замонавий технология, деҳқон меҳнати ва ислохотлар самараси мужассам. Энг муҳими, бу ютуқлар халқ дастурхонининг тўқинлиги ва мамлакат озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашга муносиб ҳисса бўлиб қўшилимоқда. Ҳосилдорлик фақат рақамларда эмас, балки деҳқоннинг қайғияти, эртанги кунга ишончи ва меҳнатга муносабатига ҳам аққол намойён бўлмоқда. Зеро, ер эгаси ўз меҳнатининг ҳақиқий самарасини кўрган жойдагина барака ва тараққиёт қарор топади.

Хулоса

Бугун озиқ-овқат хавфсизлиги нафақат юртимизда, балки бутун дунёда энг глобал ва долзарб масалалардан бирига айланиб улгурди. Сайёрамизда кечаётган кескин иқлим ўзаришлари, сурункали қурғоқчилик, халқаро майдондаги геосийосий зиддиятлар ва глобал логистика инқирози туфайли қўплав давлатларда дон ва ун маҳсулотларининг жиҳдий тақчиллиги кузатилмоқда. Дунё оқлиб ва танқислик хавфи қаршисида довлараб қолган шундай мураккаб шароитда ҳар бир мамлакатнинг ўз аҳолисини асосий озиқ-овқат маҳсулотлари билан мустақил таъминлай олиши стратегик ва миллий хавфсизлик даражасидаги масалалар.

Шу нуқтан назардан қараганда, галла мустақиллиги биз учун шунчаки иқтисодий кўрсаткич ёки рақамлар эмас, балки юртимизнинг иқтисодий ва сийсий барқарорлигини кафолатловчи улгувор омил. Ўтмишнинг аччиқ сабоқларидан тўғри хулоса чиқарган ҳолда, бугунги тинч, осойишта ва тўкин кунларнинг қадрига етиш, машаққатли меҳнати билан ризқ-рўзимизни яратётган деҳқонларимизни қадрлаш ҳар биримизнинг инсоний бурчимиз. Нон бор жойда осойишталик барқарор бўлади, хонадонларда барака занжирини узилмайди, одамлар қалбида эртанги кунга улуг ишонч яшайди.

Фарҳод НЕЪМАТОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

ФЕРМЕР ДАРОМАДИ – ФАРОВОНЛИК КАФОЛАТИ

Халқимиз азалдан ерни муқаддас неъмат, меҳнатни эса бараканинг асоси деб билган. “Ерга меҳр берсанг, ер сени бокади”, “Ер тўйса – эл тўяди” каби ҳикмати нақллар бекиз айтилган. Чунки ер нафақат ризқ-рўз манбаи, балки мамлакат иқтисодиёти, халқ фаровонлиги ва келажақ барқарорлигининг мустаҳкам пойдеворидир.

Бугун янги Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги соҳасидаги кенг қамровли ислохотлар ана шу қадриятларнинг ҳаётини фидосига айланмоқда. Айниқса, фермер ва деҳқонлар манфаатдорлигини ошириш, уларни молиявий қўллаб-қувватлаш, озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ҳамда соҳада замонавий ёндашувларни кенг жорий этиш борасидаги ишлар амалий натижаларини бермоқда.

Фермер даромадининг ортиши фақат бир оиланинг эмас, балки бутун жамиятнинг фаровонлиги демакдир. Қишлоқда даромад кўпайса, бозорлар тўқис бўлади, иш ўринлари яратилади, аҳолининг турмуш даражаси юксалади. Шу боис, аграр соҳадаги ҳар бир ислохот инсон қадрини улуғлашга хизмат қилаётгани билан аҳамиятлидир.

Сўнгги йилларда қишлоқ хўжалигидаги энг катта ўзгаришлардан бири фермерларнинг фикрлаш тарзи ва меҳнатга муносабатидан намойён бўлмоқда. Илгари асосий эътибор режани бажаришга қаратилган бўлса, бугун самардорлик, даромад ва иқтисодий манфаат биринчи ўринга чиқди.

Энг муҳими, фермернинг ерга эгалик ҳисси кучайди. У меҳнат қилса, фойдаси ўз ои-

ласи ва келажагига хизмат қилишини яхши англапти. Шу боис, фермерлар инновацион агротехнологияларга жиҳдий киришмоқда.

Бир неча йил аввал гектаридан 70-80 центнер пахта ҳосили олиш орзу бўлиб кўринган бўлса, бугун бу натижа реал кўрсаткичга айланди. Ҳатто бундай юқори ҳосилдорликка интилаётган фермерлар сони йил сайин ортиб бормоқда.

Тахлилларга кўра, 2025 йилда юқори ҳосил олувчи фермерлар сони 3 мингдан зиёд бўлган, жорий йилда эса 3,5 баробар кўпайиб, 10 мингдан ортиши кутилмоқда. Бу эса мамлакатимиздаги фермерларнинг қарийб 40 фоизини ташкил этади. Мазкур рақамлар ортида оддий статистика эмас, балки қишлоқ хўжалигидаги янги тафаккур, илмга суянган ёндашув ва меҳнат маданиятининг юксалиши мужассам.

Ғаллачилик соҳасида сезиларли ўсиш кузатилмоқда. Бугун гектаридан 70-100 центнердан ҳосил олаётган фермерлар сони 10 мингдан ошди. Ақсарият фермерлар юқори ҳосилини энди тасодиф эмас, балки илмий ёндашув, тўғри агротехника ва интизомли меҳнат самараси сифатида қабул қилмоқда.

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ҲАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

Бу натижаларга ўз-ўзидан эришилаётгани йўқ. Бугун қишлоқ хўжалиги соҳасига кенг қўламли ёрдам ва қўллаб-қувватлаш чоралари қўрилмоқда. Айни пайтда соҳада 50 турдан ортққ субсидия ва имтиёз амал қилмоқда. Минерал ўғит, ёқилги, уруғчилик, техника,

сув тежовчи технологиялар ҳамда бошқа йўналишларда ажратилаётган маблағлар фермерларга катта мадад бўлипти.

Шу билан бирга, қишлоқ хўжалигидаги айрим муаммолар масалалар, айниқса, ёқилги нархининг биржада кўтарилиши қисми

МОЗИЙ ВА ЗАМОНАВИЙ ТАРАҚҚИЁТ ЎРТАСИДА МУСТАҲКАМ КЎПРИК

Дунё хазиналарини тўлдириб турган минг-минглаб ёдгорликлар ҳар бир халқнинг ўтмиш маданиятини ўзида акс эттиради. Уларда миллатнинг бой маънавий ва маданий мероси, қадим урф-одати, эътиқоди билан боғлиқ кўплаб маълумотлар жамланган. Жамиятнинг тарихий хотирасини тиклаш, цивилизациялар тараққиётининг ички қонуниятларини англаш ва инсон тажрибасининг ўзвийлигини очиб беришда археологик ёдгорликлар ва осори атиқаларнинг ўрни алоҳида.

Суҳбат

Моддий маданият намуналари орқали халқларнинг шаклланиш жараёни, маданий алоқалари, иқтисодий муносабатлари ва маънавий қарашлари ҳақида илмий асосланган ҳусласар чиқариш мумкин. Бу эса миллий ўзликини англаш жараёнини аниқ илмий далилларга таянган ҳолда мустаҳкамлашга хизмат қилади.

ЎзҒА Антропология институти директори, тарих фанлари доктори Фарҳод МАҚСУДОВ билан суҳбатимиз шу ҳақда бўлди.

Археологияни фақат тарихни ўрганиш воситаси сифатида тушуниш тўғри эмас. У, аввало, ўтмишни илмий асосда тиклашга хизмат қиладиган фундаментал фан. Археологик манбалар эса ёзма манбалар етишмайдиган ёки умуман мавжуд бўлмаган даврлар ҳақида ишончли маълумот берувчи асосий далиллардир. — дейди Ф.Мақсудов. — Шу билан бирга, археология миллат ўзлигини англаш ва намоён этишда ҳам беқисс аҳамиятга эга. Чунки археологик топилмалар орқали халқимизнинг қадимий илмлари, маданий мероси, давлатчилик анъаналари ва тараққиёт йўли яққол намоён бўлади. Бу эса жамиятда тарихий хотирани мустаҳкамлаш, миллий гурур ва ифтихор туйғусини шакллантиришга хизмат қилади. Бироқ бу ўринда муҳим жиҳатни таъкидлаш жоиз: археология илм сифатида ҳар қандай ғоявий ёки сиёсий талқинлардан холи бўлиши, фақат далил ва илмий таҳлилга асосланиши керак. Шундагина у ҳақиқий тарихни тиклаш ва миллатнинг ўзлигини соғлом, илмий асосда намоён этишда қўл келади.

— Антропология институтида бугун эътиборга молик қандай ишлар қилинмоқда?

— Институтиимиз 2019 йили Миллий археология маркази сифатида ташкил этилган. Давлатимиз раҳбарининг 2025 йил 27 декабрдаги “Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига кўра, у Антропология институти деб номланди. Айни пайтда институтиимиз олимлари 20 га яқин археологик ёдгорликда тадқиқотлар ўтказмоқда. Инсониятнинг ўтмишини тиклаш, тарихий ҳақиқатни аниқлаш ва маданий меросни асраб-авайлаш ҳамда келгуси авлодга бус-бутун етказишда ушбу тадқиқотларнинг ўрни алоҳида. Қазув ишларининг кенг қамровда бажарилиши ва маданий меросни сақлашга қаратилган саъй-ҳаракатлар тарих ва замонавий тараққиёт ўртасида мустаҳкам кўприк ўрнатишга хизмат қилмоқда.

Археология бугун илм-фан ва давлат сиёсати ўртасида муҳим стратегик бўгини сифатида намоён бўлмоқда. Бир томондан у ўтмишни илмий асосда ўрганадиган фундаментал фан бўлса, иккинчи томондан давлатнинг маданий меросни сақлаш, миллий ўзлигини мустаҳкамлаш ва туризмни ривожлантириш сиёсатида амалий аҳамият касб этмоқда.

Давлат сиёсатида археологияга қаратилётган эътибор, энг аввало, ҳуқуқий ва институционал асосларни мустаҳкамлашда намоён бўлаётди. Археологик ёдгорликларни муҳофизат қилиш ва давлат муҳофазасига олиш, ноқонуний қазий ишларининг олдини олиш каби чоралар орқали маданий меросни сақлаш тизими шакллантирилди. Бу эса археологияни фақат академик соҳа эмас, балки миллий хавфсизлик ва маданий суверенитет масаласи даражасига кўтармоқда. Масалан, Ахсикентда археологик парк ташкил этилган. Бу ишлар нафақат илм-фан, балки туризм ва маданий сиёсат учун ҳам муҳим натижа беришда қўл келади.

хеологияни фақат академик соҳа эмас, балки миллий хавфсизлик ва маданий суверенитет масаласи даражасига кўтармоқда. Масалан, Ахсикентда археологик парк ташкил этилган. Бу ишлар нафақат илм-фан, балки туризм ва маданий сиёсат учун ҳам муҳим натижа беришда қўл келади.

моқда. Археология фақат ўтмишни ўрганиш эмас, балки келажакни шакллантиришда ҳам фаол иштирок этадиган соҳага айланган. — **Соҳада қандай замонавий технологиялар қўлланылти?** Улар археология ривожига нечоғлиқ ҳисса қўяпти?

— Бугун археологияда GIS, дроңлар, 3D моделлаштириш, радиокарбон таҳлил ва геофизик усуллар кенг қўлланылти. Жумладан, Миллий археология маркази Антропология институти деб қайта номлангандан сўнг илмий бўлимлар тубдан ислоҳ қилинди ва қайта номланди. Хусусан, энди институтида археологик антропология, геантропология, тарихий антропология ва ижтимоий-маданий антропология бўлимлари фаолият юритмоқда. Шунингдек, Антропология институти таркибидан янги — археологик геофизика бўлими ташкил этилди ва таркиби геофизик мутахассислар билан тўлдирилди. Ушбу бўлим замонавий геофизик технологиялар ёрдамида археологик ёдгорликларнинг ер ости маданий қатламлари ва қурилма шакллари, чуқурлик ва ҳолатини аниқлаб, анъанавий қазий ишлари самарадорлигини ошириш ҳамда нотўғри қазий ортидан келадиган хавфларни камайтиришга хизмат қилади.

Маданий меросни муҳофизат қилиш, илмий тадқиқотларни аниқ ва кенг қамровда амалга оширишда ушбу усуллар алоҳида аҳамиятга эга. Бу технологиялар археология мазмунини ўзгартирмайпти, балки уни янада аниқ ва комплекс фанга айлантирмоқда.

— **Институтининг халқаро лойиҳалардаги иштирокига ҳам тўхтайсизми?**

— Халқаро лойиҳаларда иштирок этиш археология соҳаси учун жуда катта илмий, методологик ва амалий имкониятлар яратди. Биринчидан, бу миллий археологияни жаҳон илмий маконига интеграция қилиш имконини беради. Ўрни маҳаллий тадқиқотлар фақат ички доирада эмас, балки халқаро илмий стандартлар, замонавий ёндашувлар ва янги технологиялар асосида амалга оширилади.

Иккинчидан, халқаро ҳамкорлик орқали замонавий лаборатория усуллари, GIS технологиялари, 3D моделлаштириш, масофадан зондаш каби илгор методлар амалиётга тезроқ жорий этилади. Бу эса археологик тадқиқотлар аниқлиги ва илмий қийматини оширади.

Учинчидан, бундай лойиҳалар кадрлар тайёрлашда ҳам қўлланылти. Жумладан, Миллий археология маркази Антропология институти деб қайта номлангандан сўнг илмий бўлимлар тубдан ислоҳ қилинди ва қайта номланди. Хусусан, энди институтида археологик антропология, геантропология, тарихий антропология ва ижтимоий-маданий антропология бўлимлари фаолият юритмоқда. Шунингдек, Антропология институти таркибидан янги — археологик геофизика бўлими ташкил этилди ва таркиби геофизик мутахассислар билан тўлдирилди. Ушбу бўлим замонавий геофизик технологиялар ёрдамида археологик ёдгорликларнинг ер ости маданий қатламлари ва қурилма шакллари, чуқурлик ва ҳолатини аниқлаб, анъанавий қазий ишлари самарадорлигини ошириш ҳамда нотўғри қазий ортидан келадиган хавфларни камайтиришга хизмат қилади.

— **Сўнгги йилларда қандай муҳим кашфиётлар қилинди?** — Энг муҳим кашфиётлар сирасига Тўғонбулоқ ва Тошбулоқ ёдгорликларидagi тадқиқотларни киритиш мумкин. Бу ерда олинган маълумотлар тоғли ҳудудларда ҳам қадимда ривожланган жомоалар ва шаҳарлашув жараёни мавжуд бўлганини кўрсатди.

Шунингдек, Ахсикент ва Қофирқалбадаги тадқиқотлар шаҳар маданияти ва бошқарув тизимлари ҳақида янги маълумотлар бермоқда. Бу натижалар Марказий Осиё тарихи бўйича илмий қарашларни кенгайтирмоқда. Замонавий фаннинг ривожланиш самарадорлиги ва унинг тўғри йўналишида илгорлаб бораётгани бугун махсус илмий йўналиш — илмметрия орқали баҳолашдир. Илмметрия фанни миқдорий усуллар ва илмий ахборотларни статистик қайта ишлаш орқали ўрганадиган йўналиш бўлиб, илмий тадқиқотларнинг махсуддорлиги, таъсири ва ривожланишини наشرлар сони, иқтибослар даражаси ҳамда илмий таъсир кўрсаткичлари

орқали таҳлил қилади. Бунда Scopus ва Web of Science каби халқаро индексланган базаларда эълон қилинган мақолалар ва улардан олинган иқтибослар кўрсаткичи алоҳида аҳамият касб этади. Шу нуктаи назардан, 2025 йил якунига кўра, Антропология институти олимлари 17 та илмий мақола чоп эттириб, ижтимоий-гуманитар фанлар соҳасидagi етакчи илмий таъкилотлардан бири сифатида эътироф этилмоқда. 2030 йилга қадар ҳар бир илмий ходимнинг йилига камидан бир марта Scopus ёки Web of Science базаларида индексланган нуфузли журналларда мақола чоп этириши бўйича аниқ стратегия ишлаб чиқилган. Қатор тадқиқотлар замонавий илмнинг ривожланиш мезонларига ҳам мос равишда илгарилаб бораётганини таъкидлаш мумкин.

— **Археологик ёдгорликларни сақлашда қандай муаммолар учрамоқда?**

— Ўзбекистонда археологик ёдгорликларни сақлаш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилган бўлса-да, амалиётда қатор объектив ва тизимли муаммолар сақланиб қолмоқда. Биринчидан, антропоген таъсир, яъни инсон омилли билан боғлиқ бузилишлардир. Қишлоқ ҳўжалиги майдонининг кенгайиши, қурилиш ишлари ва инфратузилма лойиҳа-

туғдирмоқда. Айниқса, очиқ сақланаётган ишшоотлар вақт ўтиши билан табиий емирилишга учрамоқда.

Бешинчидан, кадрлар ва жомоатчилик иштирокининг етарли даражада эмаслиги ҳам айрим ҳолларда сезилади. Археологик мерос фақат мутахассислар эмас, балки маҳаллий аҳоли, таълим тизими ва кенг жомоатчилик иштирокида сақлангандагина қадри бўлади.

Сўнгги йилларда бу йўналишда ҳам ижобий ўзгаришлар кузатилмоқда. Жумладан, ёдгорликларни давлат муҳофазасига олиш, рақамлаштириш, GIS тизимларини жорий этиш ва музейлаштириш ишлари кенгаёттир.

— **Еш археологлар учун қандай имкониятлар мавжуд?**

— Ешлар археологик экспедицияларда иштирок этиб, амалиёт ўтапти. Шунингдек, халқаро лойиҳалар, грантлар ва стажировкалар орқали замонавий методларни ўзлаштириш имконига эга. Масалан, Германия, АҚШ, Италия ва бошқа давлатлар университетлари билан ҳамкорликдаги археологик дастурлар ёш мутахассисларга замонавий методлар — GIS, 3D моделлаштириш, радиокарбон таҳлил ва рақамли археология бўйича тажриба орттириш имконини бермоқда. Рақамли археология ва замонавий технологиялар жорий этилиши натижасида янги йўналишлар пайдо бўлди. Бу ёшлар учун нафақат дала ишлари-да, балки лаборатория таҳлиллари, рақамли моделлаштириш ва илмий маълумотларни қайта ишлаш соҳасида ҳам иқтидорини намоён этиш имконини бермоқда. Еш тадқиқотчилар Scopus ва Web of Science каби базаларда индексланган журналларда мақолалар чоп эттириб, илмий фаолиятини глобал даражага олиб чиқиш имконига эга.

— **Институти олдига турган режалар хусусида ҳам тўхтайсизми?** — Келгусидаги режаларимиз, аввало, археологияни анъанавий қазийшма фани доирасидан чиқариб, комплекс, фанлараро ва

юқори технологик тадқиқотлар тизимига айлантиришга қаратилган. Бу йўналишлар 2035 йилгача бўлган стратегик дастур доирасида белгиланган бўлиб, фундаментал ва амалий блоклардан иборат.

Фундаментал йўналишларда асосий эътибор жамият ва табиий муҳит ўртасидagi муносабатларни чуқур ўрганишга қаратилган. Жумладан, геантропология, археоботаник, археозоология ва биоархеологик тадқиқотлар асосида инсоннинг экологик мослашуви, табиий ресурслардан фойдаланиш динамикаси ҳамда маданий ландшафтларнинг шаклланиш қонуниятлари ўрганилади. Шу билан бирга, урбанизация жараёни, шаҳар маданияти ривожланиши, ижтимоий табақаланиш ва маданий трансформациялар динамикаси ҳам комплекс таҳлил қилинади. Археогеофизик усуллар ва рақамли моделлаштириш орқали қадимий шаҳарлар ва меъморий ишшоотларнинг тарихи топографияси ҳам қайта тикланади. Хусусан, жорий йилда University of Warsaw билан ҳамкорликда янги археологик лаборатория очилади. Бу орқали тадқиқотларни халқаро даражага олиб чиқиш мақсад қилинган.

Келгуси режаларимиз археологияни глобал илм-фан тизимига тўлиқ интеграция қилиш, замонавий технологиялар билан бойи-тиш ва халқаро ҳамкорликида янги босқичга олиб чиқишга қаратилган. Бу эса нафақат илмий натижаларни кучайтириш, балки Ўзбекистон археология мактабини жаҳон даражасидagi етакчи марказлар қаторига олиб чиқишга хизмат қилади.

— **Давлатимиз раҳбарининг шу йил 26 майдаги “Янги авлод илмий кадрларини тайёрлаш ва уларни аттестация қилиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида”ги фармонида Антропология институти олимлари олдига қандай вазифалар қўйилган?**

— Фармонда илмий кадрлар тайёрлашнинг устувор йўналишларини мамлакатнинг узоқ мuddатли тараққиёт мақсадлари билан боғлаш белгиланган. Бу эса антропология тадқиқотларининг аҳамиятини янада оширади. Энди докторантлар мавзуларини шакллантиришда уларнинг мамлакат учун амалий аҳамияти, ижтимоий эҳтиёжларга жавоб бериши ва аниқ натижа кўрсатишига катта эътибор қаратилади.

Натижада қатор янгиланишлар кўзда тутилмоқда. Аввало, ёш тадқиқотчиларни тайёрлаш тизими халқаро талабларга мослаштирилади. Докторантларнинг илмий раҳбарлари билан ишлаш механизми такомиллаштирилиб, уларнинг халқаро илмий мактаблар билан ҳамкорлиги кенгайди. Илмий натижаларни нуфузли халқаро журналларда чоп эттириш, замонавий тадқиқот усулларини ўзлаштириш ва рақамли технологияларни кенг жорий этишга алоҳида аҳамият берилди.

Фармоннинг муҳим жиҳатларидан бири илм-фан ва амалиёт ўртасидagi боғлиқлигини кучайтиришдир. Хусусан, амалий докторантура дастурининг жорий этилиши илмий тадқиқотларнинг реал эҳтиёжлар билан уйғунлашувига хизмат қилади. Антропология соҳасида бу демографик таҳлиллар, миграция жараёналари, этномаданий меросни ўрганиш, жомоаларнинг ижтимоий ривожланиши ва инсон омилли билан боғлиқ давлат дастурларига илмий асосланган тақлифлар ишлаб чиқиш имкониятини кенгайтиради.

Шунингдек, илмий кенгашлар фаолиятини модернизация қилиш ва диссертациялар сифатига қўйилаётган талабларнинг оширилиши соҳада рақобат муҳитини кучайтиради. Бу эса илмий даражаларнинг нуфузини ошириб, ҳақиқатан ҳам янги билим яратадиган тадқиқотчиларни шакллантиришга хизмат қилади.

Бугун антропология соҳасида археология, тарих, генетика, геоахборот тизимлари, рақамли технологиялар ва сунъий интеллектни бирлаштирган кўп тармоқли тадқиқотлар долзарб аҳамият касб этмоқда. Янги сиёсат ана шундай интеграциялашган ёндашувларни қўллаб-қувватлайди.

Умуман олганда, мазкур фармонни Ўзбекистон илм-фани ривожига муҳим бурилиш нуқтаси деб баҳолаш мумкин. Унинг амалий натижалари яқин йилларда илмий кадрлар сифати ошиши, халқаро майдонда рақобатбардор тадқиқотлар сони кўпайиши ва илм-фаннинг мамлакат тараққиётидagi ўрни янада мустаҳкамланишида намоён бўлади. Антропология институти эса ушбу жараёнларнинг фаол иштирокчиларидан бирига айланиши шубҳасиз.

“Янги Ўзбекистон” мухбири
Рисолат МАДИЕВА суҳбатлашди.

Тўнгич фарзанди 7 ёшга тўлган ота-оналар учун хаяжонли кунлар келди. 20 июндан мамлакатимизда 1-синфга қабул жараёни бошланди. Жорий ўқув йилида қарийб 800 минг ўғил-қиз мактабга илк бор қадам қўяди. Энг кўп ўқувчи эса Самарқанд, Фарғона, Қашқадарё, Андижон вилоятларидаги умумтаълим мактабларига қабул қилинади.

ган. 1-синфга электрон қабул жараёни ўтган ўқув йилида 64 та туман ва шаҳарда амалга оширилган бўлса, бу йил 135 та туман ва шаҳарларда ушбу тизим орқали қабул ташкил этилмоқда. Бундай қабул усули ортқича оврагарчиликларга тўлиқ барҳам бераётгани боис келгуси йилларда мазкур кулайлиқни республикамизнинг барча туман ва шаҳарларда жорий этиш кўзда тутилмоқда.

Электрон аризалар Мактабгача ва мактаб таълими вазирлигининг my.maktab.uz электрон платформаси ёки Ягона интерактив давлат хизматлари портали — my.gov.uz орқали юборилади. Бунда телефон рақами орқали рўйхатдан ўтилди. Вазирлик масъули Нодир Ҳайитовнинг таъкидлашича, бу йилги қабул тартибида ота-оналар учун яна бир муҳим қўлайлик яратилди. Электрон хизматлар портали (my.maktab.uz)нинг интерфейси тўлиқ янгиланиб, замонавий ва тушунарли кўринишга келтирилди.

ИЛМ САРИ ИЛК ҚАДАМ

МАМЛАКАТИМИЗДА 1-СИНФГА ҚАБУЛ БОШЛАНДИ

УШБУ МАҚОЛАНИ ҚОРАҚАЛПОҚ ТИЛИДА ХАМ ЎҚИШ УЧУН QR-КОДНИ СКАНЕР ҚИЛИНГ!

Бу йилдан бошлаб OneID тизими орқали ҳам рўйхатдан ўтиш ҳамда онлайн ариза юбориш мумкин. Ушбу имконият ота-оналар учун телефон рақамини тизимда аниқлаш би-

лан боғлиқ ноқулайликларга чек қўяди. Бундан ташқари, кўпчилик ота-оналар ўзларига бириктирилган мактабни билмайди. Энди улар my.maktab.uz платформасига яшаш

манзилни киритиш орқали фарзандлари 1-синфга қабул қилинадиган мактаб (микрорайон бўйича) ва у ҳақдаги маълумотларни осонгина билиб олиши мумкин.

Электрон ариза юбораётган шахс яшаш манзили ва фарзанди ҳақидаги маълумотларни киритиб, сўровномани тўлдирди. Тизим автоматик тарзда микрохўдудга бириктирилган мактабни белгилайди. Аризачидан фақат таълим тилини танлаш талаб этилади. Киритилган маълумотларнинг тўғрилиги тасдиқлангач, “Аризани юбориш” тугмаси босилади. Юборилган ариза 3 иш кунини ичида ўрганилади. Шундан сўнг аризачи электрон

навбат орқали ўзинга қўлай вақтнинг танлаб, мактабга бориши мумкин. Қабул қилинганлик ҳолати бўйича 1 иш кунини ичида телефонга СМС хабар келади.

Биринчи босқич 20 июндан 31 июлга қадар давом этиб, бу даврда мактабларга маҳаллий ҳокимлик қарори билан бириктирилган микрохўдуд бўйича 1-синфга қабул жараёни амалга оширилади. 1-31 август кунлари эса иккинчи босқич, яъни микрохўдуддан ташқари бўш ўринлар бўйича қўшимча қабул жараёни амалга оширилади. Қўшимча квоталар учун қабул умумтаълим мактабларининг ўқувчи ўрни, маҳалли педагог кадрлар билан таъминланган, синф хоналарининг етарли эканлиги инобатга олган ҳолда амалга оширилади.

Илм сари илк қадам мактаб остонасидан, келажакка умид мактаб партасидан бошлан экан, 1-синфга қабул жараёни узлуксиз таълимнинг муҳим босқичидир. Бу борада жараёнга масъуллар ҳам, ота-оналар ҳам лоқайдлик қилиши, эътиборсиз бўлиши мумкин эмас. Ўйлаймизки, қабул жараёнлари янги қўлайликлар билан кўнгилдагидек кечадди. Фарзандига барча масалада қўлайлиқни раво кўрадиган ота-оналар мактаб танлаш борасида ҳам тўғри танлов қилади.

Муножат МЎМИНОВА,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Уй-музейларда

ЎТИШ ДАВРИ ТАРИХИДА ЁРУҒ БИР ЧИРОҚ

Бехбудийнинг тарихий хизматлари шу даражада буюкки, уларни бирма-бир санаб ва изоҳлаш ниҳоятда мушкул. Миллий журналистика, адабиёт, таълим билан бир қаторда миллий давлатчилик, минтақавий яқдиллик тараққиётига ҳам улкан ҳисса қўшди. Унинг раҳбарлигида жадидлар миллий давлатчилик қуриш учун ҳаракат қилди. У биринчилардан бўлиб миллий мустақиллик ҳоясига асос солди. Ёшларни буюк аждодлари, бой маданий мероси билан фахрланишга, асрий анъаналарга эга кадриятларни асраб қолишга даъват қилди. Шу олий мақсадлари йўлида кўплаб ишларни амалга ошириб, миллат зехнияти, маънавиятини рағбат топтирди.

Бехбудий “Туркистон жадидларининг отаси” деган сарафли унвонга сазовор бўлган, чунки у Самарқандда ўзига хос илмий-маърифий муҳит яратган. Масалан, унинг ташаббуси ва ғайрати билан 1903 йилда Самарқанд атрофидаги Ҳалвойи маҳалласида, Абдулқодир Шакурӣ билан биргаликда Ражабамин маҳалласида янги мактаблар ташкил этилди. Биринчи хона ҳисобланмиш “Маҳмудхўжа Бехбудийнинг ҳаёти ва ижоди” экспозициясида намоиш этилаётган “Мухтасар тарихий ислом”, “Алифбои мактаби исломия”, “Амалиёт исломия”, “Матқали жуғрофия умрори” асарлари ана шу янги усул мактаблари учун дарслик сифатида яратилган.

Экспозицияда Бехбудий билан бир даврда ижод қилган жадидлар асарлари ҳам намоиш этилган. Булар Саид Валий қаламига мансуб “Маданият ва зоифа шарияти исломия”, Саид Аҳмад Сиддиқӣ қаламига мансуб ва Абдулқодир Шакурӣ томонидан чоп этилган “Анжумани арвоҳ”, Мунавварқори қаламига мансуб “Ислом ақидалари”, Абулқосим Охунзода Ганжийнинг “Рисолаи тиходия”, Абдулқодир Шакурӣнинг “Жоми ул-ҳикойт” асарларидир.

Иккинчи хона “Бехбудий ижодхонаси” деб номланади. Унинг ижодхонасини қўраётиб бериш учун тақдим этилган стол, стуллар, шкаф, девор соати XIX аср охири — XX аср бошларида тааллуқлидир. Ўшбу жиҳозлар Туркистон ўлкасига кўп миқдорда олиб келинган, бу ерда мазкур мебеллардан нафақат Чор маъмурияти, балки маҳаллий аҳоли вакиллари ҳам фойдаланган. Мазкур мебеллар тўплами XIX асрнинг охиригӣ ўн йиллиги — XX аср бошларида (асосан, Биринчи жаҳон урушигача) кенг тарқалган меъморлик, амалий ва тасвирий санъатдаги баъдий йўналиш бўлган модерн услубида тайёрланган.

Экспозицияда, шунингдек, Бехбудий ва унинг замондошлари томонидан кенг фойдаланилган одатий уй-рўзгор буюмлари: китоб ўқиш учун лавҳ, қаламдон, китоб ташуш учун сумкалар ҳам намоиш этилмоқда. Бу пайтда ёзув машиналари ҳам Туркистон ҳудудида кенг тарқалган бўлиб, ундан асосан маъмурият вакиллари, зиёли қатлам, олимлар ва ноширлар кўпроқ фойдаланган эди. Ёзув машинасининг Бехбудий яшаб, ижод этган даврда Туркистонда кенг тарқалган, 1903 йилдан ишлаб чиқарила бошланган “Континентал” тури мазкур экспозицияда намоиш этилмоқда.

Айни даврда расм бўла бошлаган телефон аппарати ва стол соати ҳам ижодхона интерьерини безаб турибди. Туркистон ўлкасининг йирик шаҳарлари — Янги Марғилон, Кат-

Бехбудийнинг замондошлари, сафдошлари ва шоғирдлари бўлимида алоҳида ўринни арча қилиши ва тут дарахтидан қўлда ясалган глобус эгаллайди. Унинг юзасида лак билан қопланган материклар, океанлар ва денгизлар, тоғлар ва турли мамлакатларнинг контурлари акс эттирилган. Экваторнинг

кенг чизиғида ўн иккита бурж белгиси тасвирланган. Глобус Маҳмудхўжа Бехбудий замонида бошқа фанлар қаторида география ва картография ҳам ривожланганининг белгисидир.

“Нашриёти Бехбудия”

Витриналарнинг бирида XIX аср охири — XX аср бошларида ватанимиз ҳудудида фойдаланилган асосий мусиқа асбоблари — доира, қашқар ва афғон

тақўрғон билан бирга Самарқандда ҳам 1876 йилдаёқ телеграф алоқаси ташкил этилган эди. Стол чирғи эса ўша даврга хос модерн услубида ясалган бўлиб, у ёритишдан ташқари хона беағи сифатида ҳам хизмат қилган ва ўз даврининг зиёлилари иш хоналарига ўрнатилган.

рубоблари, най намоиш этилган. Мусиқа асбобларининг хилма-хиллиги шунини кўрсатадики, Ўрта Осиё ҳудудида Эрон, Қашқар, Афғонистон, Шимолий Ҳиндистон ва бошқа минтақалар мусиқий анъаналари таъсирида ўзига хос мусиқа маданияти шаклланиб келган.

1917 йилги февраль ва октябрь ойларида Россия империяси ва жаҳон сиёсий саҳнасида рўй бераётган ўзгаришларни зийраклик билан кузатиш ва ватанпарвар инсон сифатида Туркистоннинг келажаги ҳақида чин дилдан қайғуради, бор куч-ғайратини миллиetni уйғотишга бағишлайди. Бехбудий публицистик мақолаларида тарих фанига алоҳида урғу бериб, “Мозий истиқболнинг тарозусидир”, “Деган эди. “Кутубхонаи Бехбудия”нинг ҳам 70 фоиздан кўп китоблари тарих фанига тегишли эди. Ўзи ҳам тарих ва география фанлари билан жиддий қизиқиб, бир қатор мақолалар ва китоблар ёзган.

“Қасди сафар”

1914 йил 29 майда Бехбудий иккинчи марта Ҳижоз сафарига чиқади. Икки ой ичида Кавказ, Қрим, Истанбул, Юнонистон, Байрут, Миср Қоҳира ва яна орқага — Истанбулга қайтиб, темир йўл билан Бугористон, Австрия ва Берлин орқали Россияга ва ундан Туркистонга қайтган.

Ўз сафари ҳақида у “Ойна” журналининг 1914 йилдаги қатор сонларида “Қасди сафар” мақолаларини чоп этади. Бу сафар натижаси адабиётимиздаги мемуар жанрининг XX аср бошидаги ўзига хос намунаси, ҳам маърифий, ҳам баъдий-эстетик жиҳатдан ниҳоятда муҳим асар — “Қасди сафар”ни дунёга келтирилгани тарихий ҳодиса бўлиб қолди.

Бехбудий унда йўл таассуротлари, машҳур ёки оддий кишилар билан учрашувларининг ибратли жиҳатларига кенг ўрин беради. Қайси шаҳарга бормасин, унинг тарихи, обидалари, у ердан чиққан буюк зотлар ҳақида маълумотлар тўплайди, турли-туман миллатлар, уларнинг урф-одумлари, турмуш маданияти билан қизиқади. Ўз навбатида, “Ойна” журналида чоп этилган “Қасди сафар” Маҳмудхўжа Бехбудийнинг жадидона тафаккурда ўрин топган қирраларини, ижтимоий-фалсафий қарашлари тизимини равшан акс эттирувчи манба сифатида ҳам қадри ҳисобланади.

— Маҳмудхўжа Бехбудийнинг 1899 йилдаги биринчи ҳаж сафари вақтида унинг дунёқарashi ва тафаккурдаги кескин ўзгаришлар юз берди. Ҳаж сафари муносабати билан унинг Қримда бўлиши, Туркия, Арабистонни кезиши, ниҳоят, Исмоил Гаспринский билан мулоқотлари Бехбудий онгида кескин ўзгаришлар ясади, — дейди Гулмуҳаммад Аҳмедов. — Маҳмудхўжа Бехбудий 1901 йилдаёқ жадидчилик ҳояларини маъқул топади ва бу ҳаракатга қўшилиди. Туркистондаги миллий уйғониш даври Маҳмудхўжа Бехбудийнинг ўз публицистик фаолиятини бошлаган пайтга тўғри келган. Шу вақтда у “Туркистон вилотиёти газети”га мақола ёза бошлади. Бундан ташқари, у Кавказ ва Татаристонда чоп этилаётган “Таржумон”, “Тирик сўз”, “Вақт” каби газета-журналларда адабий, илмий, ижтимоий-сиёсий мавзулардаги мақолалари билан фаол қатнашди. Маҳмудхўжа Бехбудий нафақат Шарқ, балки Россияда яшаётган мусулмонлар ҳаётини ҳам кузата бошлайди ва юртодoshлари ҳолатини европалик халқлар турмуши билан солиштиришга интилади.

Тарих саҳнасида чиққан жадидлар, чунончи, Маҳмудхўжа Бехбудий маърифатпарварлик қарашларининг мазмун-моҳияти, ғоявий асослари анъанавий ислом, шарият, тасаввуфдан тортиб, замонавий Оврўпа позитивист фалсафа усулларига ҳам асосланишдан иборат эди. Жадидларнинг назарий қарашларида иккита муҳим хусусият кўзга ташланади: мустақкам ирсий илмиз ҳамда Шарқ ва Ғарб маърифатчилари, файласуфларнинг назарий меросини эгаллашга интилиш.

Самарқанд мусулмон маориф шўъбаси мудири

— Бехбудий сиёсий арбоб сифатида Россия империяси доирасидаги Россия мусулмонлари иттифоқи партияси қурултойларида фаол иштирок этди. Россиядаги мавжуд

йирик сиёсий партияларни ўрганиб, улардан социал-демократларни, айниқса, большевикларнинг қарашларини танқид остига олади ва уларни ҳатто хавфли оқим сифатида қоралаган эди. У монархиячилар партияси қарашларидаги маҳдудлик сабабли уларга ҳам қарши чиқади, босқил билан кураш олиб бориб, барча мусулмонларни бирликка чақиради. У ўша мураккаб даврда Муваққат ҳукуматини туркистонлик мусулмонлар билан тенг ҳуқуқли муносабат қилишга чақирди ва улар учун ҳукуматдан ажратилаётган ўринлар сони учдан бирдан кам бўлмаслигини талаб қилади, — дейди Ҳамида Самадова. — 1918 йилда Бехбудий “Иттифок” жамияти саъй-ҳаракати билан Самарқанд мусулмон маориф шўъбасига мудири этиб тайинланади. Бироқ ташкилотдаги европалик вакиллар унга ишлаш учун ҳеч қандай имконият бермадилар. Айниқса, Осипов исёнидан сўнг авж олган бошбошдоқликлар натижасида зўравонликлар қуңдан қуңга кучаяди. Бехбудий Тошкентга сўнгги сафари давомида ҳам амалда ҳеч қандай ижобий натижага эриша олмади. У илҳомсиз қолади ва барча ишларини ташлаб, соғлигини баҳона қилиб, шўроларга хизмат этишдан воз кечади.

Санаб ўтилган тарихий жараёнлар ва бевосита Туркистондаги жадидчилик сиёсий қарашларини акс эттирувчи ашёлар — варақалар, брошюралар, Бехбудийнинг ва бошқа маърифатпарварларнинг ўз қарашлари баён этилган асарлари ҳам музейда кенг намоиш этилган.

Мақола сўнггида Туркистон халқларининг ҳуррияти ва тараққиётига борини сафарбар қилиб, миллат пешвосига айланган, фидоийлик намунасини кўрсатган буюк маърифатпарвар Маҳмудхўжа Бехбудийнинг юрт эртаси учун қайғурган сиймосини ва ўглини нодосини ўзининг кичик бир васиятномаси орқали кўрсатишга қарор қилдик.

Васиятнома ушбуи:
“Эй Туркистон маориф ишларида бўлгон ўртоқ ва ўғлонларим! Мен ўзим гарчанд банди бўлсам-да, сизларни эсимдан чиқармайман ва сизларга бир оз васият қилиб ўтаман. Мани севадур ўртоқларим! Маним сўзларимни қулоқларингизга олининг! Биз икки ойдан бери Бухоро шаҳарларида банди бўлиб туриб, оҳир ўн кундан бери бу ерда (Қарши шаҳрида) бу зопимларнинг қўлига тушиб, банди бўлдик. Ҳаҳид — қоғирлиқ отини кўтардик. Бу ердан қутулмоғимиз мумкин бўлди.

Ўртоқларим Сиддиқӣ, Айни, Фитрат, Қурбий ва Акобир Маҳдум ва ўғлонларим Вадууд Маҳдум, Абдулқодир Шакурӣ! Сизларга васият қиламан. Маориф йўлида ишлайтурган муаллимларнинг бошини силангизлар! Маорифга ердан этингиз! Ўртадин ниҳонини кўтарингиз! Туркистон болаларини илмиз сўзларингиз! Ҳар иш қилсангиз, жамоат ила қилсангизлар! Ҳаммага озолик йўлини кўрсатингизлар! Биздек маориф қурбонларини ўққангизлар! Бухоро тўғроғида тезлик ила йўл бошлангизлар. Озоликни тезлик ила юзага чиқарингизлар! Бизнинг қонимизни зопим беклардан талаб қилсангизлар! Маорифни Бухоро тўғроғида жорий қилсангизлар! Бизнинг отимизга мактаблар очингизлар! Бизлар уи чоода қабримизда тинч ётармиз! Маним ўғлонларимга салом етказингизлар! Бу ҳамроҳларимнинг авлодларидан хабардор бўлингизлар!

Ушбу васиятларимни ёзиб Аҳмадга бердим!”

Васиятнома инсоннинг орзу-армонлари ифодаси экан, улар васият соҳибининг дунёқарashi, фикрлари, сўзлари ва амалларини англатади. Улуғларнинг максад, ғоялари ҳам улуг бўлиши васиятномаси мазмунини ҳам ана шундай даражага олиб чиқади. Васиятноманинг ҳар бир банди ворислар томонидан адо этилганда руҳлар ором топади. Маҳмудхўжа Бехбудий дунёқарashi, фикрлари, сўзлари ва амаллари унинг орзу-армонларини, бизга нималарни васият қилганини англатади. Васиятларни муносиб адо этиш эса аждодларга содиқ, муносиб авлодларнинг бурчи, масъулиятидир.

Азизбек ЮСУПОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

ГАЗЕТАДАГИ МАТЕРИАЛЛАРНИ ЛОТИН ЁЗУВИГА АСОСЛАНГАН ЎЗБЕК АЛИФБОСИДА ЎҚИШ УЧУН МАЗКУР QR-КОДИ СКАНЕР ҚИЛИНГ.

“Янги Ўзбекистон” ва “Правда Востока” газеталари тахририяти” ДМ

МУАССИС:
Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Салим ДОНИЁРОВ

Тахририятга келган қўлёзмалар тақриз қилинмайди ва муаллифга қайтарилмайди.
Газетанинг етказиб берилиши учун обунани расмийлаштирган ташкилот жавобгар.
Газета тахририят компьютер марказида сақлалади.
Газетанинг полиграфик жиҳатдан сифатли чоп этилишига “ШАРҚ” НМАК масъул.
Босмахона телефони: (71) 233-11-07.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2020 йил 13 январда 1047-рақам билан рўйхатга олинган.
Нашр индекси — 236. **Бюртма** 1-646.
30166 нусхада босилди.
Ҳажми — 3 табоқ. **Офсет** усулида босилган. **Қоғоз бичими** А2.
Баҳоси келишилган нархда.

“ШАРҚ” наشريёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Ирода Тошматова
Мусаҳҳих: Насиба Абдуллаева
Дизайнер: Хуриш Абдуллаев

Манзилнинг:
100060, Тошкент шаҳри,
Шаҳрисабз кўчаси, 85-уй

ЎЗА якуни — 21:55 Топширилди — 23:40

Қабулхона: (71) 233-56-33 Девонхона ва эълонлар: (71) 233-70-98 E-mail: info@yuz.uz Веб-сайт: www.yuz.uz; (71) 233-47-05